

Wahamiaji, Masoko na Mameya

Kushinda
Changamoto ya
Ajira katika Majiji
Madogo ya Afrika

**Luc Christiaensen na
Nancy Lozano-Gracia**

Tafsiri: Cadenza Academic Translations

Ujumbe Mkuu

1. Ukuzi wa maeneo ya mijini Afrika—ukweli na mitazamo

- a. Idadi ya watu katika miji barani Afrika inaendelea kukua kwa kasi (asilimia 5.4 kwa mwaka).
- b. Uangalifu wa sera umezingatia majiji makubwa zaidi ya Afrika, ingawa asilimia 60 ya wakazi wa maeneo ya mijini Afrika wanaishi katika idadi inayokua kwa kasi ya miji na majiji madogo.
- c. Uhamiaji wa vijijini hadi mijini unaonekana kama sababu kuu ya ukuzi wa maeneo ya mijini barani Afrika na utendaji duni katika maeneo ya mijini.

2. Wahamiaji wa mijini—maarifa mapya

- a. Wahamiaji wa mijini kwa kawaida huchangia angalau theluthi moja ya wafanyakazi mijini; kati ya hao, karibu nusu wamewasili katika kipindi cha miaka mitatu iliyopita, na karibu theluthi moja hadi nusu wametoka maeneo ya miji mingine.
- b. Wahamiaji wa mijini ni vijana, wana wategemezi wachache, na wana elimu zaidi kuliko wakazi wa mijini; mapengo haya ni makubwa kwa wahamiaji wa mijini hadi mijini na hupungua kadri ukubwa wa jiji unavyoongezeka.

3. Wahamiaji na masoko ya mijini

- a. Kwa ujumla, wahamiaji—hasa wanaohama kwenda kwa miji na majiji madogo—huchanganyika vyema katika masoko ya ajira mijini, bila kujali muda waliokaa.
- b. Ukuzi wa miji ya barani Afrika unazidi kuchochewa na ongezeko la asili, si uhamiaji, kupunguza mchango wa wahamiaji katika kasi ya upanuzi wa maeneo ya mijini na hivyo msongamano, hasa nje ya Afrika mashariki na katika miji.
- c. Ushahidi wa awali uliozingatiwa unaunga mkono dhana kwamba wahamiaji huchangia vyema katika tija ya kazi mijini na ustawi, hasa kwa kuongeza msongamano mijini.

4. Sera za kutumia uhamiaji wa mijini kwa manufaa—kabari ya meya

- a. Sera lazima ziwe za kujumlisha, zikiangalia zaidi ya sera za soko la ajira na wahamiaji na badala yake zilenge jinsi majiji yanavyopangwa na kusimamiwa kwa upana zaidi.
- b. Masoko ya mijini lazima yaungwe mkono na habari zaidi kuhusu mtiririko wa wahamaji, vizuizi vichache kwa biashara, na mipango ya kimbele ili kuandaa miundombinu, huduma na kazi bora mijini.
- c. Serikali za kitaifa zinaweza kusaidia kuimarisha uwezo wa mameya wa kukabiliana na mahitaji ya wakazi wa mijini kupitia fedha na uwezo thabiti, na pia kupitia ushirikishwaji bora wa raia.
- d. Wakati mgawanyiko unapokuwa mkubwa, afua zinazolenga wahamiaji unapendekezwa, ingawa kwa vitendo vinavyoboresha viwango vya maisha kwa wote.

Maelezo ya Jumla

Kutumia Uhamiaji kwa ajili ya Maendeleo Mijini

Katika ulimwengu ambao maeneo ya mijini yanakua kwa kasi, ambapo zaidi ya watu wawili kati ya watatu wanatarajiwa kuishi katika majiji ifikapo 2050, uhamiaji wa ndani mara nyingi unahofiwa kama chanzo cha maendeleo duni mijini. Katika miongo ijayo, ukuzi wa maeneo ya mijini utakuwa haraka sana katika Asia na Afrika, ambapo sehemu ya idadi ya wakazi wa mijini bado iko chini sana kuliko katika mabara mengine. Kihistoria, uhamiaji wa ndani umekuwa kichocheo muhimu cha ukuzi wa maeneo ya mijini. Hata hivyo, wahamiaji kwa kawaida wanachukuliwa kuwa na matatizo zaidi ya kujumuika katika soko la ajira mijini kuliko wahamiaji wasio wa mijini, kutokana na ukosefu wao wa elimu, mitandao ya kijamii, na usaidizi wa familia katika miji na majiji. Kama matokeo, wanafikiriwa kujiunga zaidi na safu ya watu wasio na ajira na walio na ajira duni katika sekta isiyo rasmi ya mijini, na, ikiwa wanafanya kazi, kuchukua kazi adimu kutoka kwa raia. Zaidi ya hayo, wanaonekana kupandisha kodi ya nyumba na gharama za makazi na kulemea miundombinu ya mijini na huduma za kijamii ambazo mara nyingi zimelemazwa, hivyo kurudisha nyuma maendeleo yao ya kiuchumi. Wahamiaji kutoka maeneo ya vijijini wanaonekana hasa kama wakosaji katika hali hii. Maoni kama hayo, yanayoshirikiwa sana na kuundwa na maendeleo ya makazi duni ya majiji makubwa, yamechochea hofu ya maendeleo duni ya mijini, haswa barani Afrika, ambapo umaskini wa kimataifa unazidi kujilimbikizia (Beegle na Christiaensen 2019); pia imehamishia mwelekeo wa kisera kuelekea afua za kupunguza uhamiaji (Todaro 1997), ikijumuisha kutelekezwa kwa kitaasisi kwa makazi yasiyo rasmi (Fox 2014).

Wengine wanadai kuwa wahamiaji sio wabaya sana na kwamba badala yake wanachangia vyema katika uchumi wa ndani kwa njia nyingi. "Upinzani kati ya 'wahamiaji maskini, wasio na elimu, wasio na ajira rasmi' na 'wasio wahamiaji wanaoendelea vizuri, wenye elimu, walio na ajira rasmi' hauungwi mkono na ukweli" (Beauchemin na Bocquier 2004, 2261). Wengine wanadai kuwa imani ya kwamba wahamiaji wa mijini hawapati riziki katika maeneo ya mijini haina msingi; hawana uwezo wa kutofanya kazi na vinginevyo wangerudi katika maeneo yao asili. Wahamiaji pia mara nyingi ndio wameendelea zaidi na kuelimika miongoni mwa wakazi wa vijijini kwa sababu ya kuchagua wahamaji (Young 2013). Wahamiaji wa ndani katika vituo vya mijini vya Afrika Magharibi vinavyozungumza Kifaransa katika miaka ya themanini na tisini hawakutatizika ikilinganishwa na wasio wahamiaji. Zaidi ya hayo, kwa kuongeza ukubwa na idadi ya watu wa jiji, wahamiaji wanaweza pia kuwezesha uchumi wa mkusanyiko, msukumo muhimu katika ukuzi wa uchumi wa mijini. Zaidi ya hayo, wahamiaji wenye ujuzi wanaweza kuongeza bwawa la ujuzi

katika maeneo ya mijini, wakati wahamiaji wasio na ujuzi wanaweza kusaidia wafanyakazi wenye ujuzi wa mijini, katika hali zote mbili kuzalisha matokeo chanya za mtaji wa binadamu. Hata wafanyakazi wa mijini wasio na ujuzi bado wanaweza kunufaika kutokana na uhamiaji—kama ilivyorekodiwa kwa uangalifu nchini Uchina (Combes et al. 2020)—kwa kuharakisha mabadiliko yao ya kikazi, au ikiwa ongezeko la mahitaji ya wafanyakazi wasio na ujuzi kufuatia uchumi wa mkusanyiko unaosababishwa na uhamiaji unazidi shinikizo la kushuka kwa mishahara na kupoteza ajira kufuatia nafasi kuchukuliwa kwa sababu ya uhamiaji wa wafanyikazi wahamiaji wasio na ujuzi.

Vipi kuhusu Afrika leo? Jinsi misukumo tofauti ya kiuchumi inavyofanya kazi (uchumi na ukosefu wa uchumi wa mkusanyiko, wafanyikazi kukamilishana au kubadilishana) sio *kipaumbele* wazi, na ni vigumu kutambua athari zake kwa uchunguzi. Matokeo ya jumla pia yatatofautiana kwa makundi mbalimbali ya watu (wenye ujuzi au wasio na ujuzi; wahamiaji au wasio wahamiaji). Mambo mengine ambayo yanaweza kuathiri matokeo ni pamoja na iwapo maeneo ya mijini ni miji midogo au majiji makubwa, iwapo uchumi wao unakua haraka au haukui, jinsi masoko ya ardhi na utoaji huduma unavyoitikia ujio wa wageni, na kama wahamiaji wanaowasili wamekuwa wakisukumwa zaidi na dhiki mahali wanatoka au kwa uchangamfu wa mahali wanapoenda (Busso, Chauvin, na Herrera 2021). Hali za Afrika leo pia ni tofauti kabisa na zile za Uchina (au hata Afrika ya miaka ya themanini na tisini). Idadi ya watu inaongezeka haraka zaidi na uhamaji wa wafanyikazi wa vijijini hadi mijini haujawekewa vikwazo sana kama Uchina, na ukuzi wa Pato la Taifa kwa kila mtu katika bara kwa ujumla umekuwa ukihitaji wafanyikazi wachache (ikitegemea zaidi maliasili kuliko mauzo ya nje ya viwanda yanayohitaji wafanyikazi wengi). Kwa hakika, ukitazama Afrika leo, mtu huona hasa majiji ambayo yana watu wengi, yaliyotenganishwa, na ya gharama kubwa (Lall, Henderson, na Venables 2017), yakijitahidi kutekeleza jukumu lao kama injini za ukuzi wa uchumi na kupunguza umaskini. Hii inazua swali la kama uhamiaji na ukuzi wa maeneo ya mijini hauwezi kutumiwa vyema.

Mtazamo wa uhamiaji na maendeleo ya mijini lazima upanuliwe katika nyanja tatu. Mijadala kuhusu uhamiaji na maendeleo ya mijini kwa kiasi fulani imekuwa ya kupunguza na potofu. Kwanza, lengo kubwa limekuwa katika majiji makubwa (mara nyingi tu miji mikuu) na wahamiaji wa vijijini hadi mijini pekee. Hii inaacha changamoto za maeneo mengi ya mijini barani Afrika na idadi kubwa ya wakazi wake bila kushughulikiwa. Takriban asilimia 97 ya vituo vya mijini barani Afrika au mikusanyiko ina wakaaji wachache kuliko 300,000; mikusanyiko ya mijini ya watu chini ya milioni 1 inaunda asilimia 60 ya wakazi wa mijini barani Afrika, iliyoenea katika zaidi ya vituo 7,500 vya mijini (OECD/SWAC 2020). Ushahidi unaoongezeka unapendekeza kwamba maendeleo ya miji na majiji madogo yanaweza pia kuwa bora katika kupunguza umaskini kuliko maendeleo ya majiji makubwa (Christiaensen na Kanbur 2018). Kwa kuongeza, sehemu kubwa ya wahamiaji wa mijini wanatoka maeneo mengine ya mijini. Kupuuza kundi hili kunaacha nje sehemu muhimu ya

uhamiaji na nguvu ya maendeleo ya mijini. Mtazamo kamili zaidi na unaobadilika, unaojumuisha mtiririko wa uhamiaji pamoja na uongozi kamili wa mijini na wahamiaji kutoka mijini hadi mijini, unahitajika ili kuelewa vyema na kutumia uhamiaji kwa maendeleo ya mijini.

Pili, lengo la sera la juhudi za kushughulikia changamoto za ajira barani Afrika mara nyingi limekuwa kwenye programu za ajira kwa vijana mijini, na kukiwa na mafanikio yanayobadilika badilika na ukosefu wa utofauti kati ya mahitaji ya wahamiaji na yale ya wasio wahamiaji mijini (Kluve et al. 2019). Iwapo wahamiaji kwa ujumla watajumuika vizuri katika soko la ajira mijini, sera pana na zenye utofauti zaidi zinahitajika ili kuongeza matokeo ya soko la ajira kwa wananchi wote mijini—wahamiaji na wasio wahamiaji sawa. Kifurushi hiki kinafaa kwenda zaidi ya sera za soko la ajira na kujumuisha mashirika ya sera za mijini ili kushughulikia vikwazo vya kitaasisi na udhibiti ambavyo vinatenga vibaya ardhi na kazi ndani ya majiji, kugawanya maendeleo halisi, na kupunguza tija.

Tatu, kuzingatia kasi ya ukuzi wa mijini (kiashiria kikuu cha sera kutoka kwa mtazamo wa kitaifa) kwa gharama ya ongezeko la idadi ya watu mijini (wasiwasi kuu la serikali za mijini) kumesababisha serikali kuona uhamiaji kama kichangiaji kikuu cha ongezeko la watu mijini. Ingawa uhamiaji kihistoria ni muhimu kwa ukuzi mijini katika nchi zilizoendelea, barani Afrika, ongezeko la asili mijini limekuwa muhimu zaidi kwa ukuzi mijini kuliko uhamiaji, huku umuhimu wa uhamiaji ukitarajiwa kupungua katika siku zijazo. Mkondo huu unaunda fursa za kuenda zaidi ya uhamiaji, kwa kutumia afua za idadi ya watu mijini (na vijijini) kudhibiti kiwango cha ukuzi mijini na kukuza maendeleo ya mijini.

Ripoti hii inakagua jinsi miji na majiji madogo barani Afrika yanaweza kujiandaa vyema zaidi kwa na kudhibiti uhamiaji wa ndani wa kiuchumi wa wafanyikazi kwa faida ya majiji na wahamiaji vile vile. Utafiti huu, unaofadhiliwa chini ya Muungano wa Majiji na Mpango wa Majiji na Uhamiaji, unaangazia uhamiaji wa kiuchumi na ujumuishaji wa soko la ajira mijini.³ Chini ya mpango huo, majiji manne madogo yalichaguliwa katika nchi tatu za Kiafrika, kila moja ikiwakilisha mazingira tofauti kabisa: Jijiga nchini Ethiopia, Jinja nchini Uganda, na Jendouba na Kairouan nchini Tunisia. Jijiga ni mji mkuu wa kikanda wa Mkoa wa Somalia wa Ethiopia, kituo cha biashara kinachostawi kwenye ukanda wa biashara kati ya Ethiopia, Somalia, na Djibouti. Imekuwa ikikua kwa kasi hasa kwa sababu ya uhamiaji wa watu wakitafuta fursa bora, na upatikanaji wa huduma za mijini zinazosimamiwa na mfumo wa kibali cha ukaazi kama ilivyo nchini Ethiopia. Jinja, iliyoinuliwa hivi karibuni kupewa hadhi ya jiji na iko kilomita 80 kutoka mji mkuu, Kampala, pia ina uwezo mkubwa wa kiuchumi, huku wasafiri wengi wa kila siku kutoka vijiji jirani wanakuja kwa ajili ya kazi. Jendouba na Kairouan nchini Tunisia ni majiji ya kati katika maeneo mawili maskini zaidi ya ndani ya Tunisia; wote wana changamoto ya kuhakikisha ushirikishwaji wa kiuchumi na kijamii kwa raia wao, ikiwa ni pamoja na wahamiaji wa vijijini, na mara nyingi hufanya kama hatua za kuhamia kwenye majiji yanayostawi ya pwani.

Mitazamo mitatu inachukuliwa: ile ya wahamiaji, soko, na meya, ikirejelea kwa mapana jinsi wahamiaji wanavyoendelea katika soko la ajira la mijini, jinsi wanavyoathiri uzalishaji mijini kwa ujumla, na jinsi mameya wanaweza kutumia uwezo wao kwa manufaa ya wote. Maarifa kutoka kwa uchanganuzi wa data ya uchunguzi wa kaya ya kitaifa huunganishwa na maarifa kutoka kwa majiji ya utafiti ili kushughulikia swali la kwanza (jinsi wahamiaji wanavyoendelea katika soko la ajira la mijini). Kutokana na changamoto za data, mbinu isiyo ya moja kwa moja inachukuliwa kuchunguza swali la pili (jinsi wahamiaji wanavyoathiri tija ya mijini kwa jumla). Kwa sababu ukuzi wa kasi wa idadi ya watu mijini unawapa changamoto mameya kudumisha miundombinu ya mijini na huduma zinazohitajika kwa ukuzi wa uchumi na ustawi wa jumla wa raia, ripoti hiyo inachunguza kwanza jinsi uhamiaji barani Afrika unavyoathiri kiwango cha ukuzi wa idadi ya watu mijini, na vile vile ukubwa na muundo wa wafanyikazi, kutoka kwa data ya idadi ya watu na hati. Matokeo haya yanakamilishwa zaidi na maarifa kutoka kwa mahojiano ya watoa habari wakuu katika majiji ya utafiti na vile vile ushahidi mpya wa kitaalamu kutoka Uganda uliokusanywa kwa ajili ya ripoti hii ambayo inakadiriwa moja kwa moja mchango wa uhamiaji kwa tija ya kazi mijini na ustawi.⁴ Hatimaye, ripoti inapitia chaguzi za sera ambazo mameya wanaweza kutekeleza ili kutumia uhamiaji kwa mahufaa ya kila mtu katika jiji na changamoto wanazokabiliana nazo katika kuzitekeleza, tena kutokana na hati pamoja na mafunzo kutoka kwa shughuli za Benki ya Dunia na mahojiano na maafisa wa jiji. Kwa kuzingatia mwelekeo wa ripoti hii kuhusu ujumuishaji wa wahamiaji katika masoko ya kazi ya mijini, na kwa kukosekana kwa data ya kinfumo katika nchi zote, wingi wa uhamiaji wa wahamiaji, haswa, uhamiaji wa msimu, wa kuendelea, na wa kurudi, haujadiliwi kwa uwazi. Athari za kutowajibika kwa uwazi kwa hatua nyingi za utafsiri wa matokeo, hata hivyo, hutathminiwa.

Wahamiaji Wanaendelea Vizuri Kiasi Gani?

Katika ripoti hiyo, mtu anachukuliwa kuwa mhamiaji ikiwa alihamia eneo la mijini chini ya miaka 10 iliyopita (bila kujali mahali pa kuzaliwa). Wanaunda sehemu kubwa ya wafanyikazi mijini, ikichukua angalau theluthi moja ya wafanyikazi mijini katika nchi tano kati ya saba za Afrika zilizochunguzwa.⁵ Muda mfupi (chini ya miaka mitatu iliyopita) na muda mrefu (kati ya miaka mitatu na miaka kumi iliyopita) wahamiaji huchangia kwa usawa; wahamiaji wa vijijini hadi mijini kwa kiasi fulani wameenea zaidi kuliko wahamiaji wa mijini hadi mijini. Kulingana na nchi, popote kutoka nusu hadi theluthi moja ya wahamiaji katika maeneo ya mijini wanatoka maeneo mengine ya mijini. Unapoangalia uongozi wa mijini, wahamiaji ni wengi katika majiji makubwa (zaidi ya wakazi milioni 1), inayojumuisha asilimia 39 ya wakazi wa mijini kwa wastani, ikilinganishwa na asilimia 31 ya wakazi wa majiji madogo (wakazi 100,000 hadi milioni 1), na takriban asilimia 25 ya wakazi wa miji (chini ya

wakazi 100,000). Wao huja mara kwa mara kwenye majiji madogo kutoka maeneo mengine ya mijini, huku wakiwa vijijini zaidi na kukaa kwa muda mfupi zaidi mijini.

Wahamiaji wa mijini ni vijana, wana wategemezi wachache, na wana elimu zaidi kuliko wasio wahamiaji wa mijini; mapengo haya ni makubwa kwa wahamiaji wa mijini hadi mijini na hupungua kadri ukubwa wa jiji unavyoongezeka. Uchambuzi wa kushuka kwa viwango katika nchi sita za Afrika, Kusini mwa Jangwa la Sahara unaonyesha kuwa wahamiaji, kwa wastani, ni wa chini ya miaka mitano hadi sita kuliko watu wasio wahamiaji. Hii inashikilia bila kutofautisha kwa ukubwa wa jiji au asili ya wahamiaji. Kuwa mchanga kunatafsiriwa zaidi kuwa na wategemezi wachache (Menashe-Oren na Stecklov 2017), huku pengo hili likiwa kubwa kwa wahamiaji wa mijini hadi mijini kuliko wale wa vijijini hadi mijini (ambao huwa na viwango vya juu vya uzazi) na kupungua kadri ukubwa wa jiji unavyoongezeka. Wahamiaji pia wana elimu zaidi kuliko wasio wahamiaji. Faida ya elimu ambayo wahamiaji wanafurahia zaidi ya wasio wahamiaji wa mijini, hata hivyo, kwa kiasi kikubwa inawahusu tu wahamiaji kutoka mijini hadi mijini. Kwa hakika, wahamiaji kutoka vijijini hadi mijini wanakabiliwa na nakisi ya elimu inayoongezeka wanapohamia vituo vikubwa vya mijini (kutoka viwango sawa vya elimu na wasio wahamiaji wa miji midogo hadi zaidi ya pengo la wastani la mwaka mmoja katika majiji makubwa).

Kwa kiasi fulani cha kushangaza, kilimo kinasalia kuwa sekta muhimu ya ajira katika miji na majiji madogo Kusini mwa Jangwa la Sahara. Takriban mtu mmoja kati ya wanne wasio wahamiaji wa mijini bado wameajiriwa katika kilimo katika miji midogo (chini ya wakazi 20,000) na karibu mmoja kati ya saba katika miji mikubwa na majiji madogo kwa pamoja (wakazi 20,000 hadi milioni 1).⁶ Umuhimu wa kilimo kwa sehemu unaakisi *in situ* ukuzi wa mijini na masuala yanayohusiana na ufafanuzi (Potts 2018); pia unaangazia ukosefu wa maendeleo ya viwanda barani Afrika. Wahamiaji wa miji midogo wana uwezekano mdogo wa kuajiriwa katika kilimo kwa asilimia 11 kuliko wasio wahamiaji wa miji midogo, kwa wastani; tofauti hii inapungua kadri idadi ya watu mijini inavyoongezeka, na hatimaye kutoweka katika majiji makubwa, ambapo sehemu ya ajira ya kilimo ni asilimia chache tu kwa jumla.

Uzoefu wa kitaifa kutoka nchi za Afrika Mashariki katika miaka ya 2000 na 2010 unaonyesha kwamba wahamiaji hujumuika vizuri katika soko la ajira mijini kwa jumla, wakifurahia viwango sawa vya ustawi na wasio wahamiaji, hata baada ya kudhibiti tofauti za mtaji wa binadamu (umri, elimu), kazi na chaguo la mahali, bila kujali muda wa kukaa. Wahamiaji wa miji na majiji madogo, ambao ndio lengo kuu la ripoti hii, hufanya angalau vizuri au hata vema zaidi kuliko wasio wahamiaji wa mijini. Wahamiaji kwenda mijini na majiji madogo kutoka maeneo mengine ya mijini—wanaoitwa “wahamiaji wa mijini”—wana uwezekano mkubwa wa kuajiriwa, kufanya kazi kwa saa nyingi zaidi, na kufurahia malipo ya mishahara ikilinganishwa na watu wasio

wahamiaji. Haishangazi, pia huishia na mapato ya juu na matumizi kwa kila mtu mzima sawa. Matokeo haya yanaweza kuelezewa kwa kiasi kikubwa na wahamiaji hawa kupata elimu bora (pamoja na uchaguzi wao wa maeneo ya mijini yenye shauku zaidi).

Wahamiaji kutoka vijijini hadi miji (wale wanaokuja kwenye miji na majiji madogo kutoka maeneo ya vijijini) pia hufanya vizuri na wanaelekea kuwa na hali nzuri kama wasio wahamiaji wa miji. Wana uwezekano mkubwa wa kuajiriwa na kufanya kazi masaa mengi zaidi kuliko wasio wahamiaji wa mijini, ingawa kwa punguzo la mishahara. Kwa ujumla, hii bado husababisha mapato ya juu zaidi ukiangalia kijuu juu, au mapato sawa wakati wa kudhibiti tofauti za sifa za kijamii na kiuchumi, kazi, au eneo, ikipendekeza kuwa wanafurahia kwa kiasi kikubwa fursa sawa za kiuchumi katika miji au majiji madogo mengine wanayoishi.

Wahamiaji kutoka maeneo ya mijini hadi majiji hutenda sawa na (ingawa si bora kuliko) wenzao wasio wahamiaji wa majiji. Wana uwezekano mkubwa wa kuajiriwa na kufanya kazi masaa mengi zaidi kuliko wasio wahamiaji wa jiji, lakini mishahara yao ni chini kidogo kwa wastani, na hivyo kuondoa baadhi ya faida za mapato kutokana na kufanya kazi kwa muda mrefu, na hatimaye kusababisha mapato sawa na viwango vya matumizi kama yale yanayofurahiwa na watu wasiohamia katika majiji.⁷ Kujipanga kwa wahamiaji wa mijini kulingana na ukubwa wa jiji huenda kunaendelea: watu wenye uwezo zaidi wanaishia katika majiji makubwa, ambapo wanafanya vizuri, lakini sio bora kuliko wasio wahamiaji wa jiji; wahamiaji wa mijini walio na uwezo mdogo huishia katika miji na majiji madogo (au maeneo ya vijijini), ambapo mara nyingi huwashinda watu wasio wahamiaji (hasa katika miji).

Uzoefu wa wahamiaji kutoka kijijini hadi jiji katika Afrika Mashariki unaweza kukaribia zaidi dhana maarufu ya "wakazi wahamiaji kujiunga na safu ya wasio na ajira," lakini hii haiwezi kuelezeka kwa ujumla. Wahamiaji wa kijiji hadi jiji pia hufanya kazi kwa masaa mengi kwa mishahara ya chini, ingawa katika kesi hii mapato ya chini sana kuliko watu wasio wahamiaji wa jiji. Hata hivyo, matokeo haya ya sampuli za nchi za Afrika Mashariki yaliyofanyiwa utafiti hapa (Ethiopia, Tanzania, na Uganda) sio sawa katika nchi nyingine.⁸ Afrika Mashariki pia bado ni kanda ndogo yenye mchango mkubwa zaidi wa uhamiaji kwa idadi ya watu mijini (kwa kupatana na viwango vyake vya chini vya ukuzi wa miji). Wakati wa kudhibiti mtaji wa binadamu, kazi, na eneo, utendaji wa chini wa soko la ajira wa wahamiaji kutoka kijijini hadi jijini hauendelei hadi kwa matumizi. Wahamiaji kutoka kijijini hadi jijini wenye umri na jinsia sawa na wenye uwiano sawa wa utegemezi na viwango vya elimu hufurahia viwango vya ustawi sawa na watu wasio wahamiaji wa jiji. Kwa hivyo, matokeo yanafanana na yale ya Beauchemin na Bocquier (2004) kwa wahamiaji katika vituo vya mijini vya Afrika Magharibi katika miaka ya 1980 na 1990.

Hatimaye, wanaume wanajishughulisha zaidi na soko la ajira na chini ya hali bora zaidi kuliko wanawake, na wahamiaji wa kiume wana uwezekano mkubwa wa kuajiriwa kuliko wanaume wasio wahamiaji. Wanaume wana uwezekano mkubwa wa kuajiriwa kuliko wanawake kwa wastani; wanafanya kazi kwa saa nyingi zaidi na wana mishahara mikubwa zaidi. Zaidi ya hayo, kutoka nchi moja hadi nyingine, wahamiaji wa kiume wana uwezekano mkubwa wa kufanya kazi kuliko wanaume wasio wahamiaji, ingawa hakuna tofauti ya utaratibu katika viwango vya ajira vya wahamiaji wa kike wa mijini na wasio wahamiaji wanawake.

Matokeo haya ya msingi kutoka kwa data ya utafiti wa kitaifa wa kaya ni thabiti kwa masuala ya data. Ikiwa wahamiaji walirudi kwa sababu hawakupata ajira, matokeo ya ujumuishaji yaliyowasilishwa hapo juu, kulingana na sampuli za mijini, yanaweza kuwa na matumaini kupita kiasi. Hata hivyo, hakuna dalili kwamba uhamiaji wa kuchagua kurudi unaendesha matokeo. Pili, ingawa matokeo yanachochewa sana na uzoefu wa Afrika Mashariki, ujumuishaji mzuri wa soko la ajira la wahamiaji katika maeneo ya mijini inayokua kwa kasi ya Afrika Mashariki bila shaka unaunga mkono badala ya kuondoa kutoka kwa dhana kwamba wahamiaji wamejumuishwa vyema katika soko la ajira la mijini kwa ujumla. Miongoni mwa kanda ndogo za Afrika, ukuzi wa maeneo ya mijini unasonga haraka sana Afrika Mashariki, na uhamiaji wa vijijini hadi mijini bado unachangia ukuzi mara mbili ya ongezeko la asili la mijini. Hatimaye, kulingana na data ya kitaifa inayopatikana na baada ya kudhibiti tofauti za sifa za idadi ya watu, *muda wa kukaa* hauathiri viwango vya ustawi wa wahamiaji ikilinganishwa na wasio wahamiaji. Hapa, uchunguzi zaidi kwa kutumia data ya jopo la wahamiaji unaidhinishwa ili kubaini athari ya muda wa uhamaji kwa uhakika zaidi, ikizingatiwa kwamba kuna uwezekano kwamba sifa za makundi ya wahamiaji zimebadilika baada ya muda.

Ujumuishaji wa kuridhisha wa soko la ajira la wahamiaji pia unazingatiwa katika majiji ya utafiti, ingawa matokeo pia yanaonyesha tofauti za nafasi ndani ya jiji na pia changamoto zingine. Licha ya tabia zinazobadilika badilika za wahamiaji na mipangilio katika nchi na majiji ya utafiti, soko la ajira na matokeo ya ustawi wa wahamiaji katika majiji ya utafiti sio mbaya zaidi kuliko ile ya wasio wahamiaji. Uchanganuzi wa kurudi nyuma unathibitisha kuwa wahamiaji katika Jijiga wana viwango vya juu vya ajira kuliko wasio wahamiaji. Wahamiaji kutoka maeneo mengine ya mijini walikuwa na uwezekano wa asilimia 20 wa kuajiriwa kuliko wasio wahamiaji wa Jijiga, wakati wahamiaji wa vijijini walikuwa na asilimia 30 ya uwezekano wa kuajiriwa.

Baadhi ya mifumo kutoka Jijiga imeigwa huko Jinja, huku wahamiaji wa mijini wakielekea kufanya vyema zaidi kuliko wasio wahamiaji wa mijini na wahamiaji wa vijijini, na watu katikati mwa jiji wanafanya vyema zaidi kuliko wale walio nje kidogo. Muhimu zaidi, hata hivyo, kinyume na maoni ya kawaida kwamba wahamiaji hasa wanaishi nje kidogo ya jiji, wahamiaji wengi wa vijijini hadi mijini (karibu asilimia 50) walikaa katikati mwa jiji, ambapo saa za kazi, mishahara, na mapato ni makubwa zaidi na ambapo walipata kiasi sawa na wasio

wahamiaji kwa kila mtu mzima sawa. Wahamiaji wanakabiliana na kodi ya juu ya nyumba katikati mwa jiji kwa kumiliki sehemu ya makazi ya bei nafuu katika eneo hili la jiji, ambalo liko katika baadhi ya makazi yasiyo rasmi ya Jinja (kama vile Masese na Mafubira). Mifumo kama hiyo ya makazi yenye nafasi imerekodiwa huko Arusha, Tanzania (Andreasen et al. 2017).

Kama ilivyo kwa Jijiga na Jinja, wahamiaji wa mijini hadi mijini huko Jendouba na Kairouan wana elimu bora, ni vijana, na wana uwezekano mkubwa wa kuajiriwa kuliko wasio wahamiaji mijini. Lakini kama ilivyo katika miji mingine, uhamiaji haukosi changamoto zake. Katika mahojiano, wahamiaji waliripoti mara kwa mara hali ngumu ya kufanya kazi, mishahara ya chini, na bima ya usalama wa kijamii isiyo na matokeo au isiyokuwepo. Wakikabiliwa na mazingira magumu zaidi ya kiuchumi, wana uwezekano mkubwa wa kukubali kazi yoyote, bila kujali masharti yanayotolewa. Huko Jendouba, wahamiaji wanaonekana kuwa muhimu kwa sekta ambazo watu wasio wahamiaji wanakataa kufanya kazi, kama vile kilimo, na kusababisha mchakato wa "kurudi nyuma," ambapo wahamiaji ambao sasa wanaishi katika jiji na wanapata huduma bora za kijamii husafiri kila siku kwenda kazini katika mashamba ya vijiji vilivyo karibu (kwa kawaida katika mashamba madogo ya umwagiliaji au mizeituni). Hatimaye, wanaume na wanawake wanaona changamoto ya unyanyasaji wa kijinsia, ambayo wanawake wahamiaji lazima wavumilie kazini.

Je, Wahamiaji Wanachangia Katika Masoko ya Mijini?

Jinsi masoko ya kazi na majiji yanavyoendelea na uhamiaji pia inategemea jinsi wahamiaji wanavyoathiri mienendo ya soko pana la mijini. Kufikia sasa, mtazamo imara umechukuliwa, ukizingatia jinsi wahamiaji wanavyoendelea katika masoko ya ajira mijini na ustawi wao ikilinganishwa na wenzao wa mijini. Hata hivyo, wahamiaji pia huathiri mienendo pana ya mijini. Kila wakati wahamiaji anapoingia (au kuondoka), huongeza (hupunguza) ukubwa wa kituo cha mijini na huathiri kasi ya upanuzi wake. Kulingana na jinsi wahamiaji wanavyotofautiana na mahali wanapokaa, wanaweza pia kubadilisha muundo wa wafanyikazi mijini na mkusanyiko wa nafasi jijini. Mabadiliko haya yanaweza kufungua fursa, kama vile uchumi wa mkusanyiko unaohusishwa na vituo vikubwa vya mijini na kuongezeka kwa msongamano wa watu au kufuatia kukamilishana kwa wafanyikazi, lakini pia yanaweza kuleta changamoto, haswa ikiwa faida zinachelewa kuja, au ikiwa watu wasio wahamiaji wa mijini wameathiriwa vibaya (kupitia uhaba wa nyumba, msongamano, au kubadilishana kazi). Kwa njia nyingi, athari hizi zenye nguvu zinaweza kusababisha wasiwasi zaidi kwa mameya, na wahamiaji kulaumiwa kwa mambo yote mabaya.

Ukuzi mijini barani Afrika unazidi kuchochewa na ongezeko asili, sio uhamiaji, ikipunguza mchango wa wahamiaji katika kasi ya upanuzi mijini na hivyo msongamano, haswa nje ya Afrika Mashariki na mijini. Kwa zaidi ya

asilimia 4, ongezeko la watu mijini bado ni kubwa katika Afrika, Kusini mwa Jangwa la Sahara.⁹ Hata hivyo, sio tu mchango wa uhamiaji wa vijijini hadi mijini katika ukuaji wa idadi ya watu mijini barani Afrika umekuwa chini sana kuliko inavyodhaniwa kawaida,¹⁰ bali pia unapungua kwa kasi, huku ongezeko la asili sasa likiwa kichocheo kikuu cha ukuaji wa mijini. Mchango wa wahamiaji wa vijijini hadi mijini katika ukuaji wa idadi ya watu pia unasalia kuwa mkubwa zaidi katika majiji makubwa yenye viwango vya chini vya ukuzi wa maeneo ya mijini, kama ilivyo katika Afrika Mashariki, lakini kwa njia nyingine imekoma katika miji mikuu mingi ya Afrika (Menashe-Oren na Bocquier 2021). Uhamiaji wa jumla kutoka vijijini hadi mijini umekuwa ukipungua katika sehemu kubwa ya Afrika, hasa miongoni mwa makundi ya watu wenye umri mkubwa (Menashe-Oren na Stecklov 2017), wakati kupungua kwa uzazi mijini kunadorora, hasa katika miji mikuu ya Afrika, lakini inazidi pia katika maeneo mengine ya mijini, kusukuma kasi ya ongezeko la asili mijini. Maarifa haya yanawiana na matokeo ya kitaalamu kwamba wahamiaji wa vijijini hadi mijini katika Afrika Mashariki wanatatizika zaidi kujumuika katika soko la ajira la mijini, si wahamiaji kutoka miji au nchi nyingine. Mwelekeo huu kuelekea ongezeko la asili pia unaashiria sera za idadi ya watu mijini kama nyenzo ya ziada ya sera ya maendeleo ya mijini.

Kupungua kwa michango kutoka kwa uhamiaji hadi ukuzi wa mijini nje ya miji, kama inavyoonyeshwa nchini Tanzania, pia kunaweka miji na majiji madogo katika nafasi nzuri ya kutumia uhamiaji kwa manufaa. Shinikizo linaloendelea la uhamiaji katika miji mikuu Afrika Mashariki linapendekeza nafasi kubwa zaidi kwa maeneo mengine ya mijini, majiji madogo, na miji mikubwa na midogo katika kukubali na kutumia uhamiaji. Kutoka nchi moja hadi nyingine, uhamiaji kuelekea majiji madogo na miji midogo pia umethibitishwa kuwa bora katika kupunguza umaskini kuliko uhamiaji kuelekea majiji (Christiaensen na Kanbur 2018), wakati uchumi wa mkusanyiko mwingi unaohusika kwa nchi za Afrika unaweza kufikiwa katika ukubwa wa jiji chini kabisa ya kiwango cha maeneo ya mji. Kwa kuimarisha bwawa la ujuzi mijini na kupunguza uwiano wa utegemezi mijini, wahamiaji kutoka miji na mijini hadi mijini wanaweza kukuza ukuaji wa tija mijini, jambo ambalo mara nyingi hupuuza na watunga sera na wasio wahamiaji wa mijini.¹¹ masoko ya ajira mijini. Zaidi ya hayo, ushahidi wa jiji za utafiti unapendekeza kwamba wahamiaji wa vijijini mara nyingi hukamilisha soko la ajira mijini. Kama ilivyokuwa Jendouba, Tunisia, utafiti wa ubora katika Jijiga, Ethiopia, ulionyesha kuwa wahamiaji kwa kawaida hushiriki katika sehemu za chini za soko la ajira, mara nyingi wakichukua kazi zisizo rasmi katika sekta ya ujenzi au kama yaya. Viwango vya juu vya ukosefu wa ajira miongoni mwa watu wasio wahamiaji wa mijini, kwa upande mwingine, vina uwezekano mkubwa wa kuwa ni matokeo ya uundaji mdogo wa ajira katika sekta rasmi ya uchumi na kupanga foleni, kwani wasio wahamiaji mijini wanalenga kupata ajira za kudumu katika sekta rasmi. Wahamiaji wa vijijini hujaza pengo muhimu la ugavi wa wafanyikazi katika uchumi unaobadilika, sababu muhimu kwa nini Jijiga

inaendelea kuvutia wahamiaji kutoka kote nchini, licha ya kuwa tofauti kitamaduni na kiisimu. Mtazamo huu ushahidi wa Awali unaunga mkono dhana kwamba wahamiaji huchangia vyema katika tija ya kazi mijini na ustawi, hasa kwa kuongeza msongamano mijini. Makadirio kutoka nchi sita za Kiafrika yanapendekeza athari kubwa chanya za msongamano wa mijini kwenye mishahara ya mijini na mapato ya kaya (Henderson, Nigmatulina, na Kriticos 2021). Kazi ya ufuatiliaji kwa kutumia data ya muda mrefu kutoka Uganda na kudhibiti athari za muda za mtu binafsi na eneo zinapendekeza zaidi kwamba athari chanya za mkusanyiko katika tija ya kazi ya mijini na ustawi pia hudumu wakati msongamano mijini unaletwa na wahamiaji (Keenan na Christiaensen 2023). Ugunduzi huu wa kimajaribio ni wa kwanza wa aina yake na, kwa kuzingatia uainishaji wa majaribio unaohitajika, una nguvu kabisa. Zaidi ya hayo, athari huenda zaidi ya athari za wahamiaji katika umri na muundo wa ujuzi wa maeneo ya mijini wanayohamia, na hasa hufanya kazi kupitia uundaji wa uchumi wa mkusanyiko.¹² Nyongeza ya wahamiaji kwenye kazi ya ukuzi wa mijini haionekani kuathiri mishahara au ustawi wa mijini vibaya. Kwa ujumla, kwa kuchukua mtazamo unaobadilika zaidi, uhamiaji unajionyesha kama nguvu chanya ya mabadiliko, haswa katika miji na majiji madogo.

Faida zinazowezekana za uhamiaji kwa uchumi wa mijini lazima, hata hivyo, zizingatiwe dhidi ya uwezo mpana wa kifedha na kitaasisi wa miji kufanya uwekezaji wa ziada unaohitajika. Ingawa kwa ujumla nguvu chanya ya mabadiliko, na hata kama mchango wa uhamiaji katika ukuzi mijini ni mdogo na unapungua, shinikizo la kudumisha makazi, huduma za mijini (huduma, elimu, afya), na miundombinu unaweza kuwa kubwa pembezoni, haswa ikizingatiwa kwamba huduma hizi tayari ziko katika ugavi duni katika miji kuliko mijini (Henderson et al. 2019). Mapambano ya makazi bora na ufikiaji wa huduma, kwa wahamiaji na wasio wahamiaji sawa, yanaangaziwa katika historia ya maisha ya jiji na kuthibitishwa katika data ya uchunguzi wa kaya huko Jinja. Vile vile, nchini Tunisia, wasifu wa wahamiaji umebadilika kutoka uhamiaji wa familia hadi wa mtu binafsi kufuatia kupanda kwa bei ya nyumba na kodi katika maeneo ya mijini baada ya 2011. Utafiti wa ubora katika miji ya Tunisia zinathibitisha kwamba, ingawa wahamiaji wanaona uboreshaji wa upatikanaji wa huduma kama matokeo ya uhamiaji, mara nyingi wanalazimika kuishi katika maeneo ambayo manispaa inatatizika kudhibiti upanuzi usio rasmi mijini, na hivyo kubaki bila kuunganishwa na huduma na wengine katika jiji. Hata hivyo, miji na majiji madogo mara nyingi hukosa uwezo wa kifedha, kiufundi, na kupanga ili kutoa mazingira muhimu ya biashara na huduma za mijini ili kujenga vituo vya mijini vinavyostawi kwa raia wao wote (wa zamani na wapya), kudumisha wafinyikazi wanaotenda na kufanya kazi vizuri, na kuwakubali kwa matokeo washiriki wapya. Kwa upana zaidi, hii pia itategemea muktadha mpana wa kiuchumi ambamo vituo hivi vya kati vya mijini vinajikuta, kama vile ukaribu wao na soko (ndani na kimataifa) na msingi wao wa kiuchumi (maliasili, kwa mfano, madini na kilimo, utengenezaji, huduma); hata hivyo, hii ni mada ya utafiti zaidi.

Mameya Wanaweza Kufanya Nini Kujenga Jiji kwa ajili ya Wote?

Ripoti hii inaleta ujumbe muhimu kwa mameya na uongozi wa serikali za mitaa.¹³ wahamiaji (ikiwa ni pamoja na wahamiaji wa vijijini) ni nguvu inayoweza kutumiwa kwa ukuzi wa uchumi wa majiji madogo ikiwa kwamba mara nyingi wanaimarisha usambazaji wa kazi na mabadiliko ya kiuchumi ya miji hii ni kwa kuwa ni vijana, wenye elimu bora, au wanasaidiana na wafanyikazi waliopo. Wahamiaji wanaweza kuchangia katika kujenga soko thabiti la ajira mijini, na pia ni katika faida ya meya, pamoja na mamlaka nyingine za serikali kuu na za mitaa, kuwezesha na kukuza mchango huu. Badala ya kuogopa uingiaji wa wahamiaji, ambao wanakuwa sehemu muhimu kidogo sana ya ukuzi mijini katika sehemu kubwa ya Afrika, viongozi wa jiji wanaweza kuchukua hatua madhubuti ambazo hurahisisha ujumuishaji wao katika jiji na kuboresha hali ya jumla ya maisha kwa wakazi wote wa mijini. Ujumbe huu unapaswa kusikika sio tu na mameya bali na watunga sera katika maeneo yote ya kijiografia.

Kazi katika ripoti hii inapendekeza kwamba, ili kuunga mkono ujumuishwaji wa wahamiaji, mtu lazima aangalie zaidi ya sera za soko la ajira na wahamiaji na kuzingatia jinsi miji inavyopangwa na kusimamiwa kwa upana zaidi. Baadhi ya hatua lazima zielekezwe kuelekea jinsi mameya wanavyoingiliana na miji yao. Uongozi wa manispaa haupaswi kuona ujumuishaji wa wahamiaji katika manispaa kama "sehemu ya kazi ya ziada, iliyoongezwa mwisho wa michakato wa kupanga uliovutwa sana, lakini badala yake fursa ambayo inapaswa kuunganishwa na kile ambacho tayari kinaendelea" (Blaser Mapitsa na Landau 2019, 9). Kwa sababu matokeo ya soko la ajira kwa wahamiaji katika miji ya upili hayaonekani kuwa mabaya zaidi kuliko yale ya wasio wahamiaji, kutegemeza ujumuishaji wa wahamiaji katika mfumo wa kijamii na kiuchumi wa miji kutahitaji kuangalia zaidi ya soko la ajira na katika utendakazi wa soko la ardhi na nyumba. Ujumuishaji wenye mafanikio wa wahamiaji katika majiji madogo utahitaji usimamizi jumuishi wa mijini unaotayarisha ukuzi na kufaidisha kila mtu, bila kujali asili yake. Hatimaye, katika baadhi ya matukio ambapo mgawanyiko kati ya wahamiaji na wasio wahamiaji ni wa kina, umakini kwa wahamiaji unaweza kuhitajika.¹⁴ Kwa kutambua kwamba wahamiaji ni watu wanaohama na kuelewa mahali wanapoishi na kufanya kazi ndani ya miji kunaweza kusaidia serikali za mitaa na mashirika ya kiraia, miongoni mwa wengine, kutengeneza afua ambazo zinakuza ujumuishaji wao.

Kutegemeza MASOKO kupitia Habari Zaidi, Vizuizi vichachwe kwa Biashara, na Upangaji Mbele ili Kutoa Miundombinu Bora ya Mijini, Huduma na Ajira.

Kuondoa vikwazo na vizuizi katika mazingira ya biashara kunaweza kusaidia kuunda fursa mpya za ajira zinazohitajika sana. Hasa kwa majiji kama vile

Jendouba na Kairouan, ambapo shughuli za kiuchumi ni chache na mahitaji ya wafanyikazi ni dhaifu, kuimarisha maendeleo ya uchumi wa ndani itakuwa muhimu katika kuhakikisha kuwa ajira zinapatikana kwa wahamiaji na wasio wahamiaji sawa. Katika majiji madogo katika maeneo yaliyobaki nyuma, uelewaji ulioborishwa kwa faida kamilifu za mitaa kunaweza kusaidia kutambua maeneo na sekta ambapo uwekezaji na juhudi za serikali zinaweza kuleta faida kubwa, katika sekta rasmi na isiyo rasmi. Zaidi ya hayo, wahamiaji kimsingi hufanya kazi katika sekta ambazo kuna vizuizi vichache vya kuingia. Kwa hivyo, sekta isiyo rasmi, ambapo wahamiaji wengi wanaelekea kufanya kazi, inatawala uchumi ya maeneo ya mijini ya Afrika, na biashara ndogo na kubwa zitaendelea kuishi pamoja. Uboreshaji katika mazingira ya biashara mara nyingi pia ni hatua muhimu. Haja ya soko la ardhi la mijini linalofanya kazi vizuri ni jambo linalosumbua mara kwa mara, kama ilivyo nchini Ethiopia. Ikiwa haki za kumiliki mali zisizo salama au kanuni zinazozuia zinafanya iwe vigumu kununua au kukodisha ardhi, kuvutia kampuni mpya inakuwa vigumu zaidi, na zilizopo zina ugumu wa kupanuka. Hali hii inashikilia haswa kwa kampuni kubwa za utengenezaji, ambazo ni jenereta muhimu ya kazi zenye ujira bora. Hata hivyo, kuna vikwazo vingine vingi kwa maendeleo ya biashara. Kujenga ushirikiano na sekta ya kibinafsi kunaweza kusaidia serikali za mijini kutambua vikwazo vinavyodhibiti zaidi maendeleo ya biashara katika eneo lao na kupanga vizuri na kuratibu uwekezaji wa mijini.

Kushughulikia uwezo wa kumudu makazi na ardhi na uwezo wa kupata kazi, huduma, na vistawishi kunaweza kuboresha kwa kiasi kikubwa mafanikio ya wahamiaji katika kujumuika na uchumi wa jiji na jamii. Nafasi au mwelekeo halisi wa ujumuishaji unatia ndani ufikiaji wa miundombinu, huduma za kimsingi za umma, uboreshaji wa barabara, makazi na ardhi (Serageldin 2016). Uchambuzi katika ripoti hii na mahojiano na wahamiaji unaonyesha kuwa upatikanaji wa nyumba na ardhi ni mojawapo ya changamoto kuu zinazowakabili wahamiaji wanapohamia katika miji. Wahamiaji waliohamia Jendouba baada ya 2011 walinunua ardhi ndogo ya bei nafuu, isiyo na maendeleo, inayomilikiwa na watu binafsi ili kujenga nyumba zao, lakini mgawanyo huu wa ardhi haukupangwa na hauna huduma. Kwa upande mwingine, mawimbi ya kitambo ya wahamiaji walihamia Jendouba walikaa kwenye ardhi inayomilikiwa na serikali, na ingawa kuna uwezekano mkubwa wa kuhamishwa, umiliki wao bado haujafanywa kawaida. Kwa upatikanaji mdogo wa nyumba za bei nafuu, chaguo pekee ambalo wahamiaji hubakiwa nalo mara nyingi ni kuhamia katika makazi yasiyo rasmi iliyo na upatikanaji mdogo wa huduma za msingi na fursa za kazi. Hali hii pia inasisitiza umuhimu wa sera za usimamizi wa ukuzi mijini kwani inahusu ujumuishaji wa wahamiaji katika majiji madogo. Mipango ngumu kidogo nafasi ambayo inatambua hali na mitindo ya sasa inaweza kutumika kurekebisha utoaji wa huduma ili kukidhi mahitaji ya sasa na ya baadaye. Kuzingatia uboreshaji wa haki za kumiliki mali, umiliki wa ardhi, na vyombo vingine vya kuwezesha utendakazi wa masoko ya ardhi kunaweza kusaidia kwa kiasi kikubwa kuboresha upatikanaji wa ardhi

inayohudumiwa kwa ajili ya maendeleo, hivyo kuongeza upatikanaji wa nyumba.

Taarifa bora za upangaji kimbele na njia bunifu za kuzikusanya zinaweza kuimarisha upatikanaji wa ardhi inayohudumiwa, kusaidia usawa wa soko la ardhi na nyumba. Majiji madogo kama vile Jendouba, Jijiga, Jinja, na Kairouan lazima yaboreshe utawala wa manispaa na wa kifedha, mipango ya mijini na mbinu za usimamizi wa miji ili kuzalisha ajira na kutegemeza usjumuishaji wa kijamii na kiuchumi kwa wahamiaji na wasio wahamiaji katika maisha na huduma za jiji. Kwa mfano, uratibu ulioboreshwa wa maamuzi ya matumizi ya ardhi na miundomsingi unaweza kusaidia wale walio nje ya jiji—ambao kwa sasa wameachwa bila kuunganishwa na mitandao na wakiwa na nafasi ndogo za kazi—kujumuika vyema mjini, bila kujali hali yao ya uhamiaji. Kutanguliza huduma na uwekezaji kunahitaji ufahamu bora wa mienendo muhimu ya uhamiaji na jinsi inavyounda ukuzi na maendeleo ya manispaa. Katika mahojiano, maafisa wa serikali walionyesha mara kwa mara ukosefu wa habari unaowakabili na seti ndogo ya zana za mipango ya muda mrefu.

Njia bunifu za kukusanya na kusasisha taarifa za idadi ya watu na nafasi zinaweza kutumika ili kuhakikisha wakazi wote, bila kujali wanatoka wapi, wanajumuishwa katika juhudi za kukusanya data zinazoathiri utoaji wa huduma. Serikali za mitaa zinaweza kushirikiana na jamii na mashirika mengine ya ndani, vikundi vya utetezi, na vyuo vikuu ili kujaza mapengo yao ya taarifa na kuokoa rasilimali. Kwa mfano, seti za data za kina, sahihi na zinazofaa zilizokusanywa na timu ya Ramani za Chicoco huko Port Harcourt, Nigeria, zinaonyesha mbinu bora ya kimfumo na mbinu bora za kukusanya data shirikishi na kushiriki katika makazi yasiyo rasmi. Vyama vya wafanyikazi na vikundi vya wafanyabiashara, haswa kwa sekta zisizo rasmi, ni rasilimali nyingine muhimu inayoweza kuhamasishwa; vikundi hivi mara nyingi tayari hukusanya taarifa kuhusu wanachama au watumiaji wao. Ingawa kutafuta vyanzo vipya vya data ni muhimu, kujumuisha maswali ya hali ya uhamaji katika zana zilizopo za uchunguzi kunaweza kusaidia kuongeza juhudi na michakato iliyothibitishwa ya kukusanya data ili kutoa uelewaji mzuri zaidi wa uhamiaji. Taarifa kuhusu upatikanaji wa ardhi na matumizi ya ardhi inaweza kuwa hatua muhimu kuelekea kujenga taarifa za kina kusaidia katika kupanga na kusimamia ukuzi mijini.

Kujenga Uwezo wa MAMEYA wa Kushughulikia Mahitaji ya Wakazi wa Mijini kupitia Fedha na Uwezo Madhubuti pamoja na Ushirikishwaji Bora wa Wananchi

Kuimarisha uwezo wa kifedha na kiufundi katika majiji madogo kunaweza kuwapa nyenzo zinazohitajika ili kuzalisha ajira na kuunda jamii zenye umoja. Uwezo mkubwa wa kifedha na utekelezaji utahitajika ili kuwezesha majiji madogo kutoa huduma na miundombinu kwa raia wake wote. Habari bora ya kuunganisha, mipango, na rasilimali itakuwa muhimu. Sawa na nchi nyingine za

Kiafrika, nehini Ethiopia, serikali za mitaa mijini kitamaduni zimefadhiliwa na uhamishaji wa fedha kutoka ngazi ya serikali kuu, ikiongezwa na mapato ya miji yenyewe. Rasilimali hizi zinakusudiwa kufadhili matumizi ya kawaida ya miji, na kuacha nafasi kidogo ya matumizi ya mtaji. Kushughulikia hali hii, ruzuku maalum kati ya serikali iliongezwa ili kufadhili maendeleo ya mijini. Uhamisho kati ya serikali zote mbili unatokana na fomula inayotumia ukubwa wa idadi ya watu kama kigezo kikuu. Kama kundi linalohama na ambalo halijasajiliwa, wahamiaji hawawakilishwi sana katika takwimu rasmi na hivyo hawajapangiwa bajeti, na hivyo kutatiza utoaji wa huduma kwa wahamiaji. Ubia kati ya sekta ya umma na sekta binafsi pia unaweza kutumika kufadhili miundombinu na utoaji wa huduma, kama ilivyo katika sekta ya elimu huko Jinja. Mipangilio hii inaweza kupanuliwa kwa sekta zingine, kama vile maendeleo ya barabara, bustani, nyumba, au vifaa vya kudhibiti taka ngumu. Lakini serikali za mitaa haziwezi kufanya hili peke yao; lazima wafanye kazi kwa karibu na kuungwa mkono na ngazi za serikali za kikanda na kitaifa Kwa ujumla, majiji madogo lazima yajenge uongozi bora wa mitaa na kuimarisha ushirikiano na mashirika mengine ya kiserikali na yasiyo ya kiserikali.

Kuimarisha ushirikishwaji wa raia kwa ujumla kunaweza kuchangia ushirikiano bora wa wahamiaji katika taratibu za ushiriki wa jiji, kuongeza sauti zao mjini, na kujenga mshikamano na jamii za wenyeji. Lenzi ya ndani inayosikiliza wahamiaji ni muhimu. Wahamiaji mara nyingi hawajumuishwi katika ushiriki maarufu na michakato ya kupanga. Ushahidi wa kutosha (Dixon, Bessaha, na Post 2018) unaonyesha kuwa kujihusisha kikamilifu katika jamii ya wenyeji kunaweza kuwezesha ujumuishaji wa wahamiaji, kuhakikisha sauti na hoja zao zinasikika, kuwasaidia kuathiri sera za eneo, na kuwezesha mabadilishano na watu wasio wahamiaji. Kupanua na kuhimiza shughuli za kijamii ya kiraia kunaweza kuwa hatua muhimu kuelekea kurahisisha na kuharakisha ujumuishaji wa wahamiaji mjini.

Programu za uhamasishaji zinapaswa kuwa za ubunifu na kuzingatia jinsi makundi yaliyotengwa zaidi, ikijumuisha wahamiaji, wanaweza kupata habari, labda kupitia nyenzo za uhamasishaji na mawasiliano ambazo zinajali tamaduni kabila, lugha tofauti. Kwa mfano, mpango wa Umoja wa Ulaya wa kujumuisha na kushirikisha wahamiaji wa kimataifa huwaleta wahamiaji na jamii za wenyeji pamoja katika shughuli za elimu, afya, au michezo, huku pia ukihakikisha wahamiaji wanashiriki katika michakato ya mashauriano na kufanya maamuzi. Mifumo ya mazungumzo kati ya wahamiaji na mamlaka ya miji pia itawezesha kutoelewana kuhusu nafasi ya wahamiaji katika soko la ajira kushughulikiwa, kama ilivyo nchini Ethiopia, ambako wakuu wa miji wanawaona wahamiaji kama chanzo kikuu cha ongezeko la miji, ukosefu wa ajira, na ukosefu wa usalama, ingawa hushiriki katika mwisho wa chini wa soko la ajira, kuchukua kazi za kawaida katika ujenzi, kazi ya mikono, na, kwa wanawake, huduma za nyumbani. Kwa kuzingatia mapungufu ya rasilimali na maarifa, serikali za mitaa zinaweza kufanya kazi na washirika wa kimkakati ili kuongeza ushiriki na ujuzi wa jamii wa programu kupitia zana za mawasiliano na mifumo ya maoni iliyojumuishwa.

Kuwalenga WAHAMIAJI Wakati Migawanyiko Inapokuwa Imara, kwa Vitendo Vinavyoboresha Viwango vya Maisha kwa Wote

Katika baadhi ya matukio, mgawanyiko kati ya wahamiaji na wasio wahamiaji unaweza kuwa mkubwa, unaoonyeshwa katika ubaguzi kazini na katika jamii ambako wahamiaji wanaishi, au kupitia vikwazo vingine vya upatikanaji wa huduma na kazi. Katika hali kama hizi, hatua zinazolengwa katika maeneo haya zinaweza kutoa fursa ya kuboresha hali ya maisha kwa raia wote.

Katika baadhi ya matukio, afua zinazolengwa ambapo wahamiaji wanaishi na kufanya kazi zinaweza kusaidia kutambua vikwazo kwa ushirikiano wao wenye mafanikio katika shughuli za kijamii na kiuchumi za jiji. Baadhi ya mifano ni pamoja na uboreshaji wa afua katika vitongoji maalum au kuboresha masoko yenye uwepo mkubwa wa wafanyikazi wahamiaji. Hata hivyo, sera na uwekezaji inayolengwa katika maeneo kama haya, ingawa vinaongozwa na mahitaji ya wahamiaji, vinapaswa kubuniwa kwa mtazamo wa mijini ili kuhakikisha kwamba hakuna vikwazo vipya vinavyoletwa ambavyo vinaunda maeneo yaliyotengwa yanayokaliwa na wahamiaji pekee. Afua zinazolengwa kupitia kampeni za mawasiliano na uhamasishaji zinaweza kuhitajika wakati ulinganifu wa habari upo; afua hizo zinaweza kuhakikisha kwamba wahamiaji na wasio wahamiaji wanafahamu haki na wajibu wao wa kujenga jamii yenye umoja.

Kwa kuzingatia hali ya kunyumbulika ya kazi nyingi na riziki za wahamiaji, vitendo vinaweza kulenga nafasi ambapo wahamiaji hufanya kazi na kupitia hilo kuboresha hali ya ajira na fursa, kwa wahamiaji na wasio wahamiaji sawa. Utafiti wa kaya za wahamiaji huko Arusha, Tanzania, inaonyesha kwamba wahamiaji na wasio wahamiaji waliozaliwa mijini mara nyingi huhamia kati ya maeneo tofauti katikati mwa jiji, ama wakiishi na jamaa au katika makazi ya kukodi. Wengi baadaye huhama na kuanzisha kaya zao baada ya miaka kadhaa (Andreasen et al. 2017). Sawa na Arusha, katika miji mingi inawezekana kutambua mifumo ya makazi inayoakisi mabadiliko ya nafasi ya maeneo ya mijini. Aina hizi husaidia kuunda sera zinazoweza na mikakati ya afua ambayo inasaidia kikamilifu ujumuishaji wa wahamiaji katika uchumi na jamii ya manispaa. Uchunguzi wa fasihi uligundua aina nne tofauti za nafasi, mara nyingi zisizo rasmi, ambapo wahamiaji wanaweza kufanya kazi katika miji ya Kiafrika: mitaa, masoko na vituo vya biashara, biashara za nyumbani, na maeneo yaliyofichwa na ya muda. Maeneo haya ni mahali ambapo wahamiaji wengi huingia kazini, wakionyesha changamoto zinazowakabili wafanyakazi wahamiaji katika maeneo haya na viwanda.

Huduma bora za upatanishi na usaidizi zinaweza kukabiliana na ubaguzi na kuruhusu miji kuongeza uwezo wa wahamiaji na kuongeza faida kwenye mtaji wa vijana. Ili kupunguza ubaguzi dhidi ya wahamiaji na kushughulikia masuala ya unyanyasaji wa kijinsia, miji inaweza kuimarisha ufikiaji na ubora wa mifumo ya ulinzi wa kijamii (kwa uratibu na ngazi ya kitaifa). Kufanya kazi na

mashirika ya kiraia, hasa yale yanayoshughulikia mambo ya vijana au wanawake, kunaweza kusaidia kuendeleza kampeni za uhamasishaji kuhusu kuzuia unyanyasaji wa kijinsia mahali pa kazi na kuhusu haki za wafanyikazi, pamoja na ufahamu wa majukumu ya waajiri. Manispaa pia zinaweza kushirikiana na viwanda na mashirika mengine ya biashara. Miji inaweza kuwa na jukumu muhimu katika utekelezaji wa huduma za kijamii zinazobadilika ili kuboresha ujumuishaji wa kijamii na kiuchumi wa wahamiaji. Kwa sababu viongozi wa eneo wako karibu zaidi kuliko serikali ya kitaifa kwa wananchi, wanaweza kuwa wahusika wakuu katika kuimarisha uratibu wa kutekeleza mfumo wa taarifa za usimamizi wa kesi kwa kuhusisha washikadau tofauti: wafanyikazi wa kijamii, ofisi za ajira, mashirika ya ukaguzi wa wafanyikazi, na mashirika yasiyo ya kiserikali.

ⁱKuleta ujumuishi kwenye msingi wa sera na utawala wa manispaa inamaanisha ni lazima itambuliwe kuwa yenye mambo mengi, yenye uhusiano wa kiuchumi, kijamii na vipimo vya nafasi. Masuala ya kiuchumi ya ujumuishi yanahusisha upatikanaji wa kazi, uwezo wa kipato, na fursa ya maendeleo. Mambo yanayoathiri ni uchumi wa ndani na fursa zinazopatikana kwa wahamiaji, upatikanaji wa elimu na mafunzo, kuunganishwa kwa ajira, na upatikanaji wa mikopo isiyo na dhamana na fedha ndogo ndogo. Katika baadhi ya miji, wahamiaji walionyesha hamu ya kupata mafunzo ambayo yangewaruhusu kuboresha ujuzi wao na hatimaye kulenga kazi bora katika miji tofauti, kuwaruhusu kusonga mbele na safari yao ya uhamiaji. Wahamiaji mara nyingi hawawezi kuchukua muda kutoka kazini ili kujiandikisha katika programu kama hizo za kuboresha ujuzi. Kutoa ruzuku kwa programu hizi na kuwapa wahamiaji ujira mdogo wa kubadilisha mishahara ya kila siku ambayo wangeacha kuhudhuria mafunzo inaweza kusaidia. Zaidi ya hayo, kwa sababu wageni mara nyingi wana mitandao ndogo ya kijamii, huduma za kutunza watoto wachanga zinaweza kusaidia wanawake kujumuika vyema katika soko la ajira. Kama vile uboreshaji wa ujuzi, vifaa kama vile vituo vya kulelea watoto mchana vinapaswa kusaidia wakazi wote bila kujali hali yao ya uhamiaji, ingawa vinaweza kuwa na athari kubwa kwa wanawake wahamiaji, ambao mitandao yao ya ndani inaweza kuwa dhaifu. Kwa miji ambayo idadi ya watu asili bado iko juu, kama vile Jijiga au Jinja, uungaji mkono wa kitaifa kwa sera madhubuti za idadi ya watu, ikijumuisha uwezeshaji wa wanawake na upatikanaji wa upangaji uzazi, unaweza kusaidia kudhibiti ongezeko la watu mijini.

Kukuza uelewaji wa vizuizi vya ujumuishaji mzuri wa wahamiaji katika ngazi ya manispaa kutafungua njia zinazowezekana kwa sera za kitaifa kusaidia serikali za mitaa. Kuingiza sera ya uhamiaji katika uundaji na urekebishaji wa siku zijazo wa sera za kitaifa za miji barani Afrika kunatoa fursa ya kujumuisha mtazamo wazi wa uhamiaji na mfumo wa thamani wa kutathmini sera zinazohusiana na uhamaji wa vijijini hadi mijini. Mifumo ya sera za kitaifa ni muhimu, lakini haitoshi yenyewe, ili kuchochea hatua za ndani kuhusu mikakati ya ujumuishaji (Serageldin 2016). Serikali za manispaa na mikoa ni muhimu kwa kupanga, kuoanisha, na kutetea rasilimali kuu na za mitaa ili kukidhi

mahitaji katika sekta hizi, hasa katika sehemu ambazo hazijahudumiwa na zinazokua kwa kasi za manisipaa.

Bibliografia

- Andreasen, Manja Hoppe, Jytte Agergaard, Robert Kiunsi, and Ally Namangaya. 2017. "Urban Transformations, Migration and Residential Mobility Patterns in African Secondary Cities." *Geografisk Tidsskrift—Danish Journal of Geography* 117 (2).
- Beauchemin, Cris, and Philippe Bocquier. 2004. "Migration and Urbanization in Francophone West Africa: An Overview of the Recent Empirical Evidence." *Urban Studies* 41 (11): 2245–72.
- Beegle, Kathleen, and Luc Christiaensen, eds. 2019. *Accelerating Poverty Reduction in Africa*. Washington, DC: World Bank.
- Blaser Mapitsa, Caitlin, and Loren Landau. 2019. "Measuring Municipal Capacity to Respond to Mobility." *SAGE Open* 9 (1): 1–11.
- Bocquier, Philippe, and Bruno Schoumaker. 2018. "The Demographic Transition in Sub-Saharan Africa and the Role of Urban Areas in this Transition." Unpublished.
- Busso, Matias, Juan Pablo Chauvin, and Nicolás Herrera. 2021. "Rural-Urban Migration at High Urbanization Levels." *Regional Science and Urban Economics* 91 (November): 103658.
- Christiaensen, Luc, and Ravi Kanbur. 2018. "Secondary Towns, Jobs, and Poverty Reduction: Introduction to *World Development* Special Symposium." *World Development* 108: 219–20.
- Cities Alliance. 2016. *Uganda—Secondary Cities*. Future-Proofing Cities Studies. London: Arup.
- Combes, Pierre-Philippe, Sylvie Démurger, Shi Li, and Jianguo Wang. 2020. "Unequal Migration and Urbanisation Gains in China." *Journal of Development Economics* 142: 1–16.
- Dixon, Zita, Melissa L. Bessaha, and Margaret Post. 2018. "Beyond the Ballot: Immigrant Integration through Civic Engagement and Advocacy." *Race and Social Problems* 10: 366–75. <https://doi.org/10.1007/s12552-018-9237-1>.
- Farrell, Kyle. 2017. "The Rapid Urban Growth Triad: A New Conceptual Framework for Examining the Urban Transition in Developing Countries." *Sustainability* 9 (8): 1–19.
- Fox, Sean. 2014. "The Political Economy of Slums: Theory and Evidence from Sub-Saharan Africa." *World Development* 54: 191–203.
- Gollin, Douglas, Martina Kirchnerberger, and David Lagakos. 2021. "Do Urban Wage Premia Reflect Lower Amenities? Evidence from Africa." *Journal of Urban Economics* 121: 103301.
- Henderson, J. Vernon, Vivian Liu, Cong Peng, and Adam Storeygard. 2019. *Demographic and Health Outcomes by Degree of Urbanization: Perspective of a New Classification of Urban Areas*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Henderson, J. Vernon, Nigmatulina Dzhamilya, and Sebastian Kriticos. 2021. "Measuring Urban Economic Density." *Journal of Urban Economics* 125: 103188.

- Hobson, Emma Wadie. 2019. "Secondary Cities: Engines of Job Creation in Uganda." Unpublished, World Bank, Washington, DC.
- Jedwab, Remi, Luc Christiaensen, and Marina Gindelsky. 2017. "Demography, Urbanization and Development: Rural Push, Urban Pull and ... Urban Push?" *Journal of Urban Economics* 98: 6–16.
- Keenan, Michael, and Luc Christiaensen. 2023. "Migration and Urban Agglomeration: How Changing City Characteristics Influence Urban Wages in Uganda." Unpublished, World Bank, Washington, DC.
- Kluge, Jochen, Susana Puerto, David Robalino, Jose Manuel Romero, Friederike Rother, Jonathan. Stöterau, Felix. Weidenkaff, and Marc. Witte. 2019. "Do Youth Employment Programs Improve Labor Market Outcomes? A Systematic Review." *World Development* 114: 237–53.
- Lall, Somik V., J. Vernon Henderson, and Anthony J. Venables. 2017. *Africa's Cities: Opening Doors to the World*. Washington, DC: World Bank.
- Menashe-Oren, Ashira, and Philippe Bocquier. 2021. "Urbanization Is No Longer Driven by Migration in Low- and Middle-Income Countries (1985–2015)." *Population and Development Review* 47 (3): 639–63.
- Menashe-Oren, Ashira, and Guy Stecklov. 2017. "Population Age Structure and Sex Composition in Sub-Saharan Africa: A Rural-Urban Perspective." Research Series 17, International Fund for Agricultural Development, Rome.
- OECD/SWAC (Organisation for Economic Co-operation and Development and Sahel and West Africa Club Secretariat). 2020. *Africa's Urbanisation Dynamics 2020: Africapolis, Mapping a New Urban Geography*. West African Studies. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/b6bccb81-en>.
- Potts, Deborah. 2018. "Urban Data and Definitions in Sub-Saharan Africa: Mismatches between the Pace of Urbanization and Employment and Livelihood Change." *Urban Studies* 55 (5): 965–86.
- Serageldin, Mona. 2016. "Inclusive Cities and Access to Land, Housing, and Services in Developing Countries." Urban Development Series Knowledge Paper 22, World Bank, Washington, DC.
- Todaro, Michael P. 1997. *Urbanization, Unemployment and Migration in Africa: Theory and Policy*. New York: Population Council.
- UN-Habitat. 2021. *Local Inclusion of Migrants and Refugees: A Gateway to Existing Ideas, Resources and Capacities for Cities across the World*. Nairobi: UN-Habitat.
- United Nations. 2013. *World Population Policies 2013*. New York: UN Department of Economic and Social Affairs. https://esa.un.org/PopPolicy/wpp_datasets.aspx.
- World Bank. 2017. "The United Republic of Tanzania Urbanization Review." World Bank Group, Washington, DC.
- World Bank. 2020. "Territorial Development in Argentina: Using Differentiated Policies to Reduce Disparities and Spur Economic Growth." World Bank, Washington, DC. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/34115>.
- Young, Alwyn. 2013. "Inequality, the Urban-Rural Gap, and Migration." *Quarterly Journal of Economics* 128 (4): 1727–85.

